

kes helytörténész, Szép László, tovább kereste a templom maradványait a temető területén, és kitartó munkájának eredményeként, annak É-i részén összefüggő téglafalakat észlelt.

A július 15. és 28. között folyó ásatás a megtalált falmaradványok tisztázására, illetve környezetének feltárására koncentrált. Az ásatás helyszínét (15×10 m) 6 darab, 5×5 m-es szelvényre osztottuk. A terület teljes feltárását gátolták az 1990-es években belétemetett boszniai menekültek sírjai. A templom alaprajza mindazonáltal így is kirajzolódott. A templom alapozásának utolsó 2-3 téglasorát találtuk meg, amely rögtön a gyepszint alatt jelentkezett. A környékből elmondása alapján a temetőben az 1980-as években területrendezés miatt a templomdombból legalább 50 cm-t eldózeroltak, és a földet a nagyatádi temetőbe szállították. A 120–130 cm széles alapozásnál a téglákat agyagba fektették, azonban a téglák közti kitöltésként jobbára homokot használtak. A téglák kisméretűek, jó megtartásúak, némelyek üvegesre égetettek. A templom keletelt, tulajdonképpen 2 körívből áll. A szentély külső fala enyhén sokszög alakú, amelyhez 2 csatlakozó támpillért tártunk fel. A teljesen kör alakú hajóhoz a Ny-i oldalon szintén 2 támpillér csatlakozott – itt sejthetjük a templom bejáratát is. A támpillérek, a templom többi részével együtt, ugyanolyan típusú téglából épültek, és az alapozással kötésben vannak. A templom járósíntje sehol sem került elő. A templom kora a 15–16. század fordulójára tehető, mindazonáltal formája merőben szokatlan a korszakban. A templomtól 4 m-re K-re, a temető egy üres részében egy újabb, 5×5 m-es szelvényt nyitottunk abban a reményben, hogy talán itt középkori temetkezéseket találunk. Összesen 27 sírt tártunk fel, néhányat a templom területéről. Ezek többségénél megállapítható volt, hogy már a templom pusztulása után, törmelékes földbe ásták őket. Az előkerülő 17–18. századi leletanyag (olvasók, keresztek, franciakapcsok, gombok, koporsószőgek) is ezt támasztotta alá. Egyetlen többszörösen bolygatott sírból került elő egy 1514-es II. Ulászló érme, amely a templom tényleges korát jelzi.

Konzulens: dr. Magyar Kálmán, rajzoló: Mészáros Szilvia.

M. ARADI CSILLA

198. Nagydorog, Pap-sziget (Tolna megye) Ó, Kő

Egy 1772-es térképen jelölt (TMÖL T. 131.) rom helyének célzott terepbejárást végeztem el. Bár a Sió és a Sárköz között fekvő területen ennek helyét nem sikerült azonosítani, az ártérből enyhén kiemelkedő egykori kis szigetek – kis relatív magasságuk miatt csak a tetejükön – 3 őskori lelőhelyet fedeztem fel, közülük az egyiket kevés középkori anyagot is találtam.

K. NÉMETH ANDRÁS

199. Nagydorog, Templom-domb (Tolna megye) Ø

A helyre neve alapján figyeltem fel, mert Nagydorog a középkorban vélhetőleg egyházas falu lehetett, ám helye nem ismert. A község D-i részétől kissé K-re fekvő, kiszáradt patakágak által határolt területen nem bukkantam leletanyagra.

K. NÉMETH ANDRÁS

200. Nagynyárád, Bólyi-dűlő (Baranya megye) Ó, Kő

2002. március 25. és április 22. között a Janus Pannonius Múzeum Régészeti osztálya munkatársai terepbejárást végeztek a tervezett M6-56 gyorsforgalmi út Baranya megyei szakaszán. A 23127. pontnál, a Borza vízfolyástól délre a dombvonal északi oldalán hosszan elnyúlt település nyomára bukkantunk, amit vöröses, szürkés foltok jeleztek. A 68. sz. lelőhely kiterjedése 600×250 m.

Munkatársak: Nagy Erzsébet, Gábor Olivér régészek, Krasznai Péter ásatási technikus, Tari Józsefné gyűjteménykezelő.

KÁRPÁTI GÁBOR

201. Nagyszénás határa (Békés megye) Sza, A, H

2002. október 22-én terepbejárást végeztem Nagyszénástól ÉK-re, az Orosháza–Szarvasi út Nagyszénástól cc. 5 km-re É-ra eső, K-i irányba húzódó, a térkép által is névvel jelölt Telefonos út É-i oldalán.

32. számú lelőhely: A Horváth-tanya – mely a régi békési út mellett fekszik – vonalától Ny-ra a hátság felületén nem találtunk cserepeket. A lelőhely Ny-i része, amely nem igazodik a terepalakulatokhoz, csak szarmata leletanyaggal szolgált. A lelőhely középső részétől (Szendi-Horváth-tanya) kelet felé haladva fokozatosan megjelent a gyűjtött anyagban a 9–10. századi kerámia. A lelőhely elkeskenyedő. K-i szélén pedig szinte csak az volt gyűjthető.

A lelőhely az É-i szélét tekintve a természetes domborzathoz igazodik, K-i vége szintén, a D-i része pedig kissé lehúzódik a lapos részbe, de zömmel a partos részen gyűjtöttünk itt is cserepeket. Terepjárásunk bizonyította, hogy a gyűjtött leletanyag a Szendi-Horváth-tanya környékén és a K-i elkeskenyedő részen ugyanaz: szarmata és 9–10. századi. A szarmata leletanyag nagyobb számmal képviselteti magát. Több kézikorongolt darab is előfordult a leletanyagban, ezek közt van olyan, amely aranylós csillámmal soványított, illetve olyanok is, melyek soványító anyagában tört kövek, mésztufa-darabok találhatók, az edény falából kidudorodó módon. Mindez már a gepida korszakot (esetleg etnikum?) idézi. A korongolt anyag zömmel szürke, dominál a világosszürke, felületkezelt kerámia. Az egyik tölcséres nyakú hombár (?) peremtöredéke a kézikorongolt fazekak peremképzésével mutat közeli rokonságot. Né-

mely korongolt kerámia soványító anyagában erősen dominál a homok, ettől törési felülete elmosódó. A szarmata leletanyaghoz tartozik még egy szemcsés szerkezetű őrlőkő töredéke is. A 9–10. századi leletanyagban 1 db bográcsperem, illetve főként fazék oldal és peremtöredékei fordultak elő. Jellemzőjük, hogy az égetés során csak a felületek égtek át barnára, zömmel vöröses színűre. A fazekak töredékeinél a homokos soványítás és a jól iszapolt jelleg a meghatározó, igen finom kerámia-töredékekről van szó esetükben. Az oldaltöredékek igen nagy számban díszítettek, hullámvonalasan és vízszintesen fésűzöttek, illetőleg vízszintesen karcolt díszűek.

A szarmata leletanyag a 4. század végére, esetleg az 5. elejére keltezhető, míg a 9–10. századi leletanyag etnikai besorolása kérdéses, bár a korongolt cserépbogrács alapján inkább a honfoglalás korára keltezhető inkább.

38. számú lelőhely: A térképen tévesen Sallai-, helyesen Séllei-tanya helyétől Ny-ra mintegy 50–100 méterre található egy kicsiny, mintegy 20×15 méteres É-D-i irányú kiemelkedés, melyet azonban a térkép nem jelöl. Ezen késő avar kori cserepeket gyűjtöttünk kis számban. A tavasszal Gyenge Antal nagyobb mennyiségű leletanyagot gyűjtött a kiemelkedésen, mivel a lelőhely szinte csak erre a kiemelkedésre korlátozódik.

A leletanyag zömmel utánkorongolt, hullámvonalasan és vízszintesen fésűzött fazék-, oldal- és peremtöredékekből áll. A kézzelformált fazekak peremtöredékei között vannak elkeskenyedők is, kihajlók, az oldaltöredékek díszítetlenek, a felületeken vörösre égtek, jó iszapolásúak. A gyűjtött anyagban sütőharang-töredékek is voltak.

Munkatárs: Gyenge Antal.

RÓZSA ZOLTÁN

202. Nemesvámos, Zsófia-lakópark (Baláca utca – Kapsa utca – Patak utca)

(Veszprém megye) U, Ró, A, Á

2002. május 14-én megkezdtek a Kapsa és Patak utcában a közműfektetéseket megelőző régészeti feltárást. A Patak utca Ny-i végében talált kb. 6×7 m-es nagy kövekkel, római kori téglá- és edénytöredékekkel, murvával, terrazzo töredékekkel betöltött gödör feltárástól eltekintve a munkát az utcákban 2002. július 11-én befejeztük. A régészeti előfeltárást gépi humuszolással végeztük.

A Baláca utca régészetileg csaknem „üres” volt, a rétegeket az újkorban erősen megbolygatták. A Kapsa utca felső harmadában szinte alig észlelhető elszíneződésekkel jelentkeztek az eddig semmilyen adatban nem szereplő avar sírok, összesen 15 (az 1. sír neolitikus gödör vagy őskori sír volt, a 17. sír pedig neolitikus csontváz). Az utca középső harmadától szinte a Patak utca Ny-i végéig folyamatosan őskori, zömében neolitikus gödör- és árokredszereket bontottunk ki, amelyeknek a mélysége gyakran meghaladta a 2 m-t.

Ugyanezen a szakaszon jelentkeztek a víz közelsége (Nagykút forrása) és az agyagos talajra tekintettel az Árpád-kori kemencék (3 db), és ugyanezért találtunk fazekasnegyedet határoló falat illetve egy kemencerészletet a Patak utcában. Ez utóbbiak római koriak. A megkutatott terület mintegy 3700 m².

A Patak utca Ny-i végében jelentkezett egy nagy-köves, római kori téglával, edénytöredékekkel betöltött gödör. A római korban a gödröt valószínűleg anyagnyerés (agyag) céljaira nyitották, majd egy közeli római kori épület (esetleg temetkezőhely) bontási anyagával rétegesen betöltötték.

Munkatársak: Csirke Orsolya régész, Trexlerne Szlezák Judit grafikus.

PALÁGYI SYLVIA

203. Németskér, Látóhegy

(Tolna megye) Kő

A korábban többször kutatott középkori templomhelyen, a hegy ÉNy-i lábánál, egy kb. 5×4 m-es mélyedésben és főleg ennek Ny-i oldalán elszórtan apró középkori cserepet, téglá-, kő- és habarcs-törmelékét valamint embercsontot találtam. A leletek legnagyobb számban a mélyedésnek helyet adó domb meredek Ny-i oldalában találhatók. A homokbányászással részben megsemmisített domboldal alján kb. 10×5 m nagyságú, hasonló módon kialakult mélyedés fekszik. Feltehető, hogy a templommaradványt az anyagnyerés, az évszázadok óta folyó kincskeresés és az egész Látóhegyre jellemző rendszertelen homokbányászat jórészt megsemmisítette. Erre utal, hogy az építési törmelék ritka, koncentrációja nem figyelhető meg, a felszínen heverő darabok pedig nagyon kicsik.

K. NÉMETH ANDRÁS

204. Nógrád, Várhegy

(Nógrád megye) Kk

2002. április 2–12. között folytatódott a nógrádi vár falainak konzerválása. Feltártuk az északi (ÉK-i) félkör alaprajzú rondella, és az alsó, 17. századi várkapu közötti falszakaszt. Ez a feltárást előtt csupán a kapu felőli, mintegy 15 m-es szakasza emelkedett a terepszint fölé. A kaputól 26 m-re előkerült az ÉNy-i félkör alaprajzú rondella maradványa. A rondella egybeépült a hozzá csatlakozó várfallal, és egykorú az északi (ÉK-i) toronnyal is. A megmaradt szintig földdel töltötték fel. A 17. századi kapu építésével egy időben az ÉNy-i toronytól a kapu felé húzódó varia falát köpenyezték meg kívülről úgy, hogy a régi és új fal között kb. 6 cm széles rést hagytak, melyet földdel töltöttek fel. A két fal között átkötéseket találtunk. Az újabb fal külső síkjában az Új-bástya falához hasonlóan másodlagos helyzetű kváderkövek láthatók. Elképzelhető, hogy e fal, a rusztikás kapu és az Új-bástya építése egy nagyobb, csupán részben megvalósult átépítési tervhez köthető. Erre az átépítésre az